

Espoon kirkko

Markus Hiekkänen 1981

Kaivauslöytöjä

Lisäykset Eeva Pettaý 2009

Saatteeksi

Suomenlinnan varastosta löytyi ilmeisesti kadonneiksi luultuja Espoon kirkon kaivauslöytöjä. Osa oli luetteloitu ja numeroitu, mutta osasta puuttuivat kaikki tarkemmat löytötiedot. Luetteloidut löydöt piti kuitenkin putsata ja numeroida uudestaan vuosien saatossa kertyneen pölyn ja lian takia. Ne esineet, joista puuttuivat kaikki löytötiedot, on valokuvattu ja heitetty sen jälkeen pois.

Yhdestä laatikosta paljastui sakastin kaapissa olleita esineitä: kannu sekä puinen, kannun muotoinen rasia, joka on päällystetty nahalla ja vuorattu sametilla. Nämä esineet on lahjoitettu Espoon museolle (4.12.2009).

Espoon kirkon kaivauksilla vainajia ei ollut aika tutkia. Talteen on otettu kuitenkin yksi kallo sekä hammas. Kallo mainitaankin Markus Hiekkasen kaivauskertomuksessa. FM Kati Salo tutki luut (ks. osteologinen analyysi) ja ne tullaan hautaamaan uudelleen.

Taitettava matkahaarukka

Salpa

Silmälasit

Lasimaalauksen kappaleita

Hautalevy. Teksti on kulunut lähes kokonaan pois, mutta levystä voidaan erottaa vuosiluku 1753

Veitsi

Puukko ja nahkainen tuppi

Puukko ja nahkainen tuppi

Puinen koristelista

Ilmeisesti sakastin renessanssikaapin koristelistaa. Kaapin oven sisäpuolella vuosiluku, joka on todennäköisesti 1668 (K. Drake 1958. Espoon kirkko. Viisi vuosisataa).

Arkun kahva

Pärepihti

Kaksi esinettä Espoon kirkon sakastin kaapista. Esineet on lahjoitettu Espoon museolle.

Osteloginen analyysi
Espoon kirkko
Markus Hiekkanen 1981

Kati Salo (FM)
04.08.2009

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo	1
2. Tavoitteet	2
3. Materiaali ja metodit	2
3.1 Anatominen jakauma	2
3.2 Kuoliniän määrittäminen	2
3.3 Sukupuolen määrittäminen	3
3.4 Havaitut poikkeavuudet luustossa	4
4. Tulokset	4
4.1 Anatominen jakauma	4
4.2 Kuoliniän määrittäminen	4
4.3 Sukupuolen määrittäminen	4
4.4 Patologiset muutokset	4
4.5 Muut havainnot	4
5. Yhteenveto ja tulkinta	5
5. Sanasto	6
6. Lähteet	7
6.1 Painetut lähteet	7
6.2 Painamattomat lähteet	7

Liite 1 Perustaulukko analysoiduista luista

1. Johdanto

Tässä raportissa käsitellään palamattomia ihmisluita, jotka Markus Hiekkänen on ottanut talteen Espoon kirkon kaivauksissa vuonna 1981.

2. Tavoitteet

Raportin tarkoituksena on tunnistaa luut anatomisesti, tehdä ikä- ja sukupuolimääritykset sekä tunnistaa mahdolliset luustossa näkyvät sairaudet ja muut poikkeavuudet. Raportin lopussa on lyhyt yhteenveto ja tulkinta.

3. Materiaali ja metodit

Luut tunnistettiin anatomisesti ja määritettiin kummalta puolelta luustoa ne ovat (dexter (dx.) = oikea, sinister (sin.) = vasen). Tunnistetut luut luettelointiin (ks. Liite 1). Hampaat luettelointiin FDI systeemin mukaan, niin että yläleuan oikean puolen (Maxilla dx.) hampaat saivat numerot 11-18, yläleuan vasemman puolen (Maxilla sin.) hampaat saivat numerot 21-28, alaleuan vasemman puolen (Mandibula sin.) hampaat saivat numerot 31-38 ja alaleuan oikean (Mandibula dx.) puolen hampaat saivat numerot 41-48. Kaikki luut olivat palamattomia. Luut olivat hyvin säilyneitä. Säilymisasteesta kertovat raportin kuvituksena olevat valokuvat.

3.1 Anatominen jakauma

Anatominen jakauma aineistosta on esitetty taulukossa (liite 1).

3.2 Kuoliniän määrittäminen

Ikämääritykset perustuvat hampaiden kulumiseen (Buikstra et al. 1994:52-53, Varrela 1996:24), kallonsaumojen umpeutumiseen (suturasynostosis) (Meindl and Lovejoy 1985). Aikuisten yksilöiden ikämääritys on vaikeaa ja mahdollisuuksien mukaan olisi hyvä käyttää useampaa menetelmää tarkempien tulosten saavuttamiseksi.

Ikämäärittäyksissä käytettiin Sjøvoldin (1978) kehittämää ikäluokitusta:

Infant	-1 vuotta
Infans I	0-7 vuotta
Infans II	5-14 vuotta
Juvenilis	10-24 vuotta
Adultus	18-44 vuotta
Maturus	35-64 vuotta
Senilis	50-79 vuotta
Adult	Sisältää ryhmät Adultus, Maturus ja Senilis

3.3 Sukupuolen määrittäminen

Morfologinen sukupuolenmäärittäminen perustuu kallossa (Cranium) ja lantioluissa (Coxae) oleviin sukupuolen määrittämiseen soveltuviin kohtiin (During 2000:19-29, Buikstra et al. 1994 :18-20):

Kallo (Cranium):

- Glabella:** Otsaluun osa silmäkuoppien yläpuolella joka on miehillä voimakkaammin ulostyöntävä.
- Margo supraorbitalis:** Silmäkuopan yläreuna, joka on terävämpi naisilla
- Tuber frontale:** Otsaluun muoto on litteämpi miehillä, korkeampi otsa naisilla
- Tuber parietale:** Päälaenluun muoto on litteämpi miehillä, korkeampi naisilla
- Processus mastoideus:** Ohimoluun korvakäytävän takana oleva osa on voimakkaampi miehillä
- Protuberantia occipitalis externa:** Takaraivonluun lihasten kiinnityskohta on voimakkaampi miehillä
- Nasale:** Nenäluun yläosa, joka on syvemmällä miehillä kuin naisilla (ks. myös Glabella)

Myös hampaiden koko mitattiin.

Sukupuolenmäärityksessä käytettiin luokitusta:

Hypermaskuliininen:	M
Maskuliininen:	M?
Allofyysi:	?
Feminiininen:	F?
Hyperfeminiininen	F

3.4 Havaitut poikkeavuudet luustossa

Patologiat ja poikkeavuudet pyrittiin rekisteröimään, kun niitä havaittiin. Muutokset kuvailtiin mahdollisimman tarkasti, missä ne sijaitsevat ja millaisia muutoksia on nähtävissä. Poikkeavuuksista otettiin myös valokuvat.

4. Tulokset

4.1 Anatominen jakauma

Kaikki luut ovat peräisin kallostä (Cranium). Hammas saattaa kuulua samalle vainajalle tai olla peräisin joltain muulta vainajalta.

4.2 Kuoliniän määrittäminen

Kallon (Calva) H52090:1 saumat ovat alkaneet kasvaneet umpeen. Näin ollen kallo on todennäköisesti peräisin vanhemmalta aikuiselta (Maturus), mutta se saattaa olla myös nuoremmalta aikuiselta (Adultus) tai vanhukselta (Senilis). Myös hammas on kulunut jonkin verran, joten sekin sopisi hyvin vanhemman aikuisen (Maturus) hampaaksi.

4.3 Sukupuolen määrittäminen

Kallossa on ainoastaan maskuliinisia piirteitä. Sen voidaan olettaa noin 90 prosentin varmuudella kuuluvan miehelle.

4.4 Patologiset muutokset

Yläetuhampaassa (FDI 12) on huulenpuolella (labial) hammaskiveä (calculus).

Kuva 1. Hammaskiveä yläetuhampaassa.

4.5 Muut havainnot

Kallon takaraivonluun (Occipitale) vasemmalla puolella on todennäköisesti trepanaatio eli kallonporausreikä. Reiän halkaisija on noin 2,5 cm (ks. kansikuva).

Kielenpuolella (lingual) samassa yläetuhampaassa (FDI 12) on outo kuluma, joka ei ole syntynyt normaalin pureskelun seurauksena. Hampaata siis lienee käytetty työkaluna jossain toiminnassa.

Kuva 2. Outo kuluma yläetuhampaan kielenpuolella.

5. Yhteenveto ja tulkinta

Kallo kuuluu aikuiselle miehelle. Kallon takaraivonluun (Occipitale) vasemmalla puolella on todennäköisesti trepanaatio eli kallonporausreikä. Porauskohta on paranemassa ja osoittaa siten potilaan selvinneen operaatiosta huolimatta. Trepanaatiota on käytetty esimerkiksi päänsäryn, vamman ja mielisairauden hoitoon. (ks. kansikuva).

Etuhammasta on käytetty työkaluna jossain toiminnassa ja siinä on hieman hammaskiveä.

Luita voisi myös edelleen tutkia röntgenkuvaamalla ja kajoavilla menetelmillä kuten DNA-analyysillä ja isotooppianalyysillä tarkemmin patologian, perimän, ravinnon ja alkuperän selvittämiseksi.

5. Sanasto

Anterior (ant.)	etummainen (vrt. posterior)
Buccal	poskenpuoleinen
Buccal-lingual (BL)	hampaan leveys poskenpuolelta kielenpuolelle
Calva	pääkallo ilman alaleukaa ja kasvojen luita
Calvarium	pääkallo ilman alaleukaa
Cranium	pääkallo
Crown height (C)	hampaan kruunun korkeus
Dentes	hampaat
Dexter (dx)	oikea
Ethmoidale	yksi kallon luista nenässä
FDI	Federation Dentaire Internationale- systeemi, jonka mukaan hampaat numeroidaan ks. selitys raportin alussa
Frontale	otsaluu
Glabella	otsaluun kohta silmien välissä, jota käytetään sukupuolimäärityksessä
Labial	huulenpuoleinen
Lingual	kielenpuoleinen
Mesial	kohti keskilinjaa oleva
Margo supraorbitalis	silmäkuoppien päällä oleva sukupuolimääritykseen käytettävä otsaluun osa
Maxilla (max)	yläleuka
Mesial-Distal (MD)	hampaan pituus mesio-distaalisesti
MNI	vähimmäisyksilömäärä (Minimum Number of Individuals)
Molar (M)	poskihammas
Nasale	nenäluu
Occipitale	takaraivonluu
Occlusal	purupinta
Orbita	silmäkuoppa
Paleopatologia	Tautihistoriaa luiden perusteella tutkiva tieteenala (kreikkaa paleo=muinainen pathos=kärsimys logos=oppi)
Parietale	päälaenluu
Radix	hampaan juuri
Sinister (sin)	vasen
Sphenoidale	yksi kallon luista
Superior (sup.)	ylimmäinen
Sutura	kallon sauma
Sutura coronalis	otsaluun ja päälaenluiden välinen sauma
Sutura lambdoidea	takaraivonluun ja päälaenluiden välinen sauma
Sutura sagittalis	päälaenluiden välinen sauma
Temporale	ohimoluu
Tuber frontale	otsaluun osa jota käytetään sukupuolimäärityksessä
Tuber parietale	päälaenluun osa jota käytetään sukupuolimäärityksessä
Vomer	yksi kasvojen luista

6. Lähdeet

6.1 Painetut lähdeet

Buikstra, J.E., Ubelaker D.H 1994: *Standards for Data Collection from Human Skeletal Remains*, Arkansas

Meindl, R.S. Lovejoy, C.O. 1985: Ectocranial Suture Closure: A Revised Method for the Determination of Skeletal Age at Death Based on the Lateral-anterior Sutures, *American Journal of Physical Anthropology* 68:29-45

Varrela, T.M. 1996: *Plaque Related Diseases in Different Dietary Environments*, Turun yliopiston julkaisu, sarja D, osa 252, Turku

6.2 Painamattomat lähdeet

During E. (2000a+b): *Humanosteologi bildkompendium del 1 och 2*, Arkeo-osteologiska forskningslaboratoriet, Stockholms universitet

Luu	Luun osa	paino	Ikä	Sukupuoli	Patologia/muuta
Frontale	excl. Frag.	435,5	sutura B	glabella M, supraorbita M, tuber M?	
Parietale dx.	excl. Frag.	ks. Ed.	sutura C	tuber M?	
Parietale sin.	excl. Frag.	ks. Ed.	sutura C	tuber M?	
Occipitale	squama excl. Frag.	ks. Ed.	sutura C	protuberantia occipitalis externa M	hyvin parantunut trepanaatio squama sin. Sup., halkaisija noin 2,5 cm
Temporale dx.	excl. Squama, mastoid et proc. Zygomaticus frag.	ks. Ed.	sutura A	mastoid M, zygomatic M?	
Temporale sin.	excl. squama et proc. Zygomaticus frag.	ks. Ed.	sutura A	mastoid M, zygomatic M?	
Nasale dx.	sup. Frag.	ks. Ed.		nasale M?	
Nasale sin.	sup. Frag.	ks. Ed.		nasale M?	
Maxilla dx.	proc. Frontalis frag.	ks. Ed.			
12	kokonainen	0,7	wear 4	MD 6,4 mm, BL 6,5 mm, C 7,8 mm	calculus 1 buccal, outo kuluma lingual